

ARKITEKTUR

– ett forskningsfält med egenart

Frågan om vad vi menar med forskning om arkitektur upptar mångas tankar just nu. Självt har jag haft förmånen att för SAR's räkning utarbeta en policy kring arkitekturforskning som följer som ett naturligt led på SAR's arbete med en utbildningspolicy. Jag har därför tyckt att det är angeläget att också inför mig själv klargöra vilken arkitekturforskning jag skulle vilja se utvecklas i framtiden. Nedan följer några lägesbestämningar av personlig natur men som jag känner vinner ett allt bredare gehör bland arkitekter även utanför landets gränser. Det handlar framförallt om att försöka frammana konturerna till vad som skulle kunna vara arkitekturforskningens egenart.

Forskning om arkitektur, forskning i arkitektur – några begreppsliga hållpunkter

Frågan om arkitekturforskningens aktualitet och egenart som forskningsdisciplin gör sig allt mer påmind, inte minst i den aktuella europeiska yrkespolitiska diskussionen. Det har hävdats att det förvisso bedrivs betydande forskning vid Europas arkitekturskolor men att denna forskning hur viktig den än må vara i sig sällan berör för arkitekturvetenskapen vitala problemställningar.¹ Samtidigt slås fast att arkitektur-

skolorna måste utvecklas till fullvärdiga forskningsmiljöer för att säkerställa utbildningens vetenskapligt akademiska nivå, något som inte alltid är självklart i det europeiska eller vidare internationella sammanhanget. Inriktningen inom EU's Femte ramprogram mot aktionsforskning och realiserad arkitektur och stadsbyggande sammanfattat under nyckelbegreppet *integrated approaches* underbygger ytterligare vikten av att på allvar pröva ett nytt förhållningssätt till arkitekturforskningen, från den tidigare etablerade bilden av forskning *om* arkitektur till att också innefatta forskning *i* arkitektur eller kanske snarare att etablera ett nytt samförstånd mellan dessa reellt existerande sidor av arkitekturforskningen.

Forskning och forskarutbildning kan bli en vital drivkraft bakom arkitekturkretsens identitetsutveckling och långsiktiga framtida fortlevnad under helt nya förhållanden. Men vilken arkitekturforskning talar vi då om?

En förnyad bild av arkitekturforskningens fält skulle i det stora hela kunna betraktas så som att själva föremålet för forskning, denna vetenskaps hela kunskapsobjekt, å ena sidan är arkitekturkonceptet och å den andra arkitekturprojektet, det vill säga forskningsområdets *konceptuella* och *projektuella* aspekter i en spännvidd från kritisk analys till kreativ

syntes. Det som har med konceptet att göra gäller våra föreställningar och begrepp om arkitektur som kulturyttring, arkitekturprojektets samhällsuppdrag. Det som har med projektet att göra gäller realiseringen från virtualitet till realitet.

Det första man kommer att tänka på i dagens situation är det påträngande behovet av att få arkitekturforskningen bedömd efter sina egna inre arkitekturvetenskapliga kriterier; inte konstvetenskapliga, inte uteslutande och strikt arkitekturhistoriska och inte heller rent bebyggelseantikvariska utan just också arkitekturvetenskapliga, där kunskap som underbygger arkitekturprojektets förverkligande som byggd och sinnligt förnimbar verklighet står i fokus. Det handlar därför idag först och främst om behovet att inrikta krafterna på att utveckla arkitekturforskningens *egenart* i förhållande till andra forskningsdiscipliner.

En viktig grund för denna egenart består i den värdegemenskap, yrkesproblematik och professionella union som de gestaltande professionerna bildar, det som numera allmänt på engelska förhoppningsfullt betecknas som *the making professions* som tillsammans konstituerar *a making discipline*.² Lika rimligt borde det kanske vara att tala om *the shaping professions*, de yrkesgrupper som med gestaltande ambitioner formar vår materiella värld, en artefaktvetenskap, från det enkla till det sammansatta.

Arkitekturvetenskapen syftar ytterst till kunskap som bidrar till kvalitativ förändring genom arkitekturverkets förverkligande men också till en breddad samhällelig delaktighet och insikt i arkitektur som kulturuttryck. Forskning om och i arkitektur präglas av ett mångvetenskapligt synsätt där humanistiska, sociala, tekniska och konstnärliga infallsvinklar ofta bryts mot varandra. Denna bredd är ämnets särart och tillgång men samtidigt det som motverkar dess etablering inom vetenskapssamhället. Denna ämnesprofil erbjuder rika möjligheter till samverkan och förening i ett konstruktivt vetenskapligt gränsöverskridande men endast mot bakgrund av en tydligt identifierbar arkitekturvetenskaplig inre identitet och kärna.

Arkitekturforskningens värde bör skärskådas ur tre skilda infallsvinklar: *samhällsrelevans*, *inomvetenskaplig betydelse* och *praxisrelevans*, eller kanske med ett bättre och precisare begrepp *professionsrelevans*.

Forskningens samhällsrelevans består i dess förmåga att frambringa kunskap som kan bereda samhällsmedborgaren större livskvalitet och vidgad delaktighet i arkitekturens

kulturvärden. Forskningens inomvetenskapliga betydelse består i den nödvändiga ämnesinterna reflektionen kring vårt begrepp om arkitektur. Forskning med denna inriktning är betydelsefull för att förstärka ämnets vetenskapliga självständighet och identitet som i förlängningen kan bidra till att profilera en ny yrkesroll. Forskning inom ämnesområdet bör också i allt större utsträckning betraktas ur aspekten praxisrelevans; som ett mått på forskningsresultatets grad av relevans och tillämpbarhet i en yrkessituation, forskningens potential till att bibringa en kvalitativ förnyelse i förnimbar och sinnligt erfaren verklighet genom ett fördjupat professionellt förhållningssätt.

Grundforskning verkar inom ämnesområdet *i det långa perspektivet* för att vidmakthålla, vårda och utveckla ett stort kunskapskapital samt för att kritiskt utveckla och fördjupa ämnets inre teoretiska kärna och skärskåda de stora sammanhangen. Målinriktad sektorsforskning och direkt branschrelaterat utvecklingsarbete verkar för att *på kort sikt* fylla bestämda luckor i ämnets kunskapsbild relaterade till samhällets krav eller branschens intressen. Det nyligen initierade konstnärliga utvecklingsarbetet spänner från den teoretiska reflektionen till det kreativa och experimentella förverkligandet. Det målmedvetna experimentbyggandet, eller det som kallas kunskapsbildande experiment,³ i form av *praktiskt förverkligande* bör bli ett viktigt moment i en *incitativ* arkitektonisk kunskapsutveckling som förenar teori och praktik.

Theory is the body of principles that explains and interrelates
all the facts of a subject.

Research is the tool by which theory is advanced. Without it,
teaching can have no direction and thought no cutting edge.
Without theory, research is no more than a study of techniques
and parcels of this or that form of knowledge.

It is speculation which makes rational thought live; and it is
rational thought that gives speculative invention its basis and
its roots.

(Leslie Martin, professor em i Arkitektur, Cambridge University)⁴

Former av forskning

Grundforskning – det fria sökandet efter ny kunskap utan någon omedelbar tillämpning ställd i sikte – har alltid varit av utomordentlig betydelse inom arkitekturens verksamhetsfält. Resurserna för grundforskning inom högskolan har emellertid blivit allt mer begränsade, för att inte säga

försvinnande små, vilket är arkitekturforskningens kris, en kris som nog kan utsträckas till att omfatta den svenska högskolan som helhet. Den kortsiktigt resultatnriktade forskningen, utredningsuppdrag, dikterade av forskningsråd och externa beställare, har i stället under senare år alltmer dominerat bilden. Ämnets kunskapsvärd, inre reflektion och teoretiska djup har därmed sakta tunnats ut. Förhållandet mellan forskning och praktik har i denna process samtidigt polariserats för att idag närma sig ett överraskande samförstånd om praktikens betydelse för forskning och forskningens betydelse för praktiken. Det öppnar nya möjligheter.

Kan forskning om arkitektur tillerkännas en egenart som vetenskaplig disciplin med grund i sina egna yrkesspecifika villkor? Kan den därmed utvecklas mot nya gränsöverskridande bilder av vetenskap som konstnärligt utvecklingsarbete, att den kulturkritiska konstnärliga handlingen också är en väg till ny kunskap, eller experimentellt orienterad forskningsinriktad projektering i det lokala samhällets tjänst? Till att överbrygga klyftan mellan teori och praktik?

Grundforskning om arkitektur borde under alla omständigheter vara den motor och det nav i ämnets och yrkets utveckling som leder fram mot nya horisonter. Dess uppgift är att lägga en grund för ett vetenskapligt synsätt inom yrket men framförallt att förändra bilden av vad arkitekturens uppdrag i utvidgad mening ytterst kan vara. Den bidrar i så fall, i bästa fall, till en kreativ och ömsesidigt reflekterande och nyskapande samverkan mellan praktiker och forskare, till att göra inlärningsförlopp till något mer än en inskolning i ett yrke och därmed också till att bredda och förnya den professionella identiteten.

Vilken inriktning?

Det finns idag ett stort behov av att diskutera arkitekturforskningens inriktning. Vad vi menar skall bli föremål för forskning definierar de facto vad vi menar med arkitekturforskning.

Den aktuella kartläggning som Riksbankens Jubileumsfond genomfört har gjort bilden av hittills utförd forskning med anknytning till arkitektur tydlig. Vad som nu saknas är en klarare och mer offensiv och långsiktig vägbeskrivning inför framtidens forskningsinsatser. Detta arbete har nyligen påbörjats av Arkus efter ett uppdrag från Riksbankens Jubileumsfond. Det är viktigt att arkitekter, både forskande och skapande, aktivt bidrar med att ge sin bild av vilken sorts

kunskap om arkitektur som saknas idag och som kan tänkas bli efterfrågad i morgon.

Forskningens strukturer

Arkitekturforskning kan enligt mitt sätt att se struktureras i begreppen produkt, process och perspektiv, samt projekt och profession, dess kunskapsutveckling underbygger arkitekturprojektets realisering som då inbegriper begreppet professionalitet.

Produkter

Behovet av forskning kring byggandets material, komponenter och byggsystem, dess *produkter* och i synnerhet kritiska relationer dem emellan, är av fundamental betydelse. Här har Arkus och olika branschorgan gjort värdefulla insatser t ex om olika träslag och deras egenskaper. Framtidens nya material med delvis okända och oexploaterade egenskaper, som t ex glas och glaskonstruktioner, bör ägnas en motsvarande uppmärksamhet vid sidan om de nya polymera plastmaterialens häpnadsväckande potential i byggande både ur konstnärlig och energiteknisk synvinkel. Löpande utvärdering av genomförda nyckelprojekt av strategisk betydelse utifrån skilda tekniska eller ekonomiska aspekter såväl som ur ett sammanhängande bärkraftsperspektiv hör också till denna rubrik. Översiktliga analyser av viktiga byggnadstyper som skolor, kontor och bostäder med utförliga exemplsamlingar, problem- och projektbeskrivningar är också särskilt värdefulla.

Processer

På senare tid, när begreppet arkitektonisk kvalitet förs fram i debatten, så kommer behovet av forskning kring de *processer* under vilka arkitektur och samhällsbygge alstras in i fokus för uppmärksamheten. Arkitekturens kvalitet – ur lekmannens eller den professionelles perspektiv – kan betraktas som ett resultat av karaktären i den process under vilken byggandets samtliga aktörer samverkar. Forskning om naturen i den nya byggprocess som nu kan skönjas och i synnerhet kring relationer mellan byggandets aktörer i arkitekturprojektets utveckling, med utgångspunkt i en inträngande och teoretiskt underbyggd fallstudiemetodik, är därför särskilt angelägen. Arkitekturens estetiska uttrycksmöjligheter som bärare av symbolisk innebörd och alstrande av mening och betydelse, som meningskonstruktioner, som kritiskt

synliggörande av sociala visioner och oanade möjligheter bör särskilt uppmärksammas i dessa processer.

Perspektiv

Att utveckla nya *perspektiv*, nya konceptuella förhållnings-sätt, på arkitektur och stadsbyggande som kulturprojekt och på arkitektens och planerarens vidgade yrkesroll blir angeläget i en tid med uppenbara, accelererande och genomgripande förändringar. Det gäller att både vidmakthålla och radikalt utveckla arkitekturens språk och begreppsapparat – också på ren svenska i en allt mer internationaliserad arkitekturkultur – samt identifiera dess teoretiska grundvalar. Det handlar också om att fördjupa och bredda det arkitekturhistoriska arvet fram till nutidens horisont, främst det svenska men i allt högre utsträckning också det nordiska, europeiska och internationella, i en betydligt vitalare teoretisk och djupt rannsakande belysning. Det handlar också om att blicka framåt mot bakgrund av en väl underbyggd bild av arkitekturens vidgade, föränderliga och motsägelsefulla ställning i nutida samhällsutveckling. Detta blir självfallet en kulturpolitisk angelägenhet för hela samhället och inte enbart för yrkessamfundet.

Projekt och professionalitet

En konceptuell fördjupning genom nyutvecklade perspektiv är en förutsättning för att forskningsfronten också skall nå fram till och påverka *arkitekturprojektets* koncipiering och realisering. Forskning om arkitektur måste ytterst sikta mot att prövas empiriskt genom byggnadsverkets förverkligande i experimentella former om en genuin förnyelse av arkitekturen skall kunna komma till stånd. Detta radikala, verklighetsnära och resultatnriktade förhållningsätt präglar i hög grad den forskning som på senare tid initierats inom EU-programmet Cities of Tomorrow, åtminstone i dess retorik:

... social needs – safeguard and improve quality of life and cultural identity of citizens, from technological excellence to problem solving, integrated approaches, to the processes of architectural conceptualisation, action-oriented research to show results in everyday life reality, supporting and stimulating economic competitiveness, town planning and architecture, social integration...⁵

Några hållpunkter i konturerna till en arkitekturvetenskap med egenart

Arkitektur är en kulturfråga. Arkitektur är en av samhällets viktigaste kulturyttringar. Arkitektur och byggnader underbygger samtidigt kulturskapande aktiviteter. Arkitekturvetenskap är kunskap om arkitektur: att renodla och fördjupa vissa drag i arkitektens praktik, att utveckla dessa till ett vetenskapligt synsätt och metodologiskt angreppssätt. Den kan beskrivas som i grunden en kulturvetenskap med betydande konstnärliga och teknikvetenskapliga beståndsdelar. Utrymmet för tolkningar av arkitekturvetenskapens kärnfrågor är vitt eftersom dess historia är kort. Först på senare år har forskning om arkitektur i de skandinaviska länderna vunnit något i stadga som vetenskaplig disciplin.

Byggnaden och bebyggelsens värde ur samhällsekonomisk och strikt rationell synvinkel är uppenbar för många iakttagare. Men det är arkitektens mening och innebörd, vikt och betydelse samt ställning i livsprojektets realisering som är det avgörande kvalitetskriteriet för arkitektur från min utgångspunkt. Arkitekturprojektets realisering underbygger och förkroppsligar individuella och kollektiva livs- och kulturprojekt. De grundläggande begreppen i arkitekturvetenskapen är *koncept* och *projekt*, sättet att se och vägen att omsätta detta synsätt i byggd verklighet, i arkitekturprojekt som genom helhetsverkan införlivar, materialiserar, synliggör och förkroppsligar sociala och kulturella visioner.

Arkitekturforskningen är framförallt konceptuell och empirisk, den är tolkande och kritisk, men också tematisk och samtidsorienterad, samt ytterst incitativ och pragmatiskt resultatorienterad till sitt innehåll och samhällliga verkan. Dess nyckelbegrepp är koncept, projekt och program. Den är internationell, bedrivs internationellt. Den verkar för förändring, själva förändringen tillhör arkitektens natur ”som en ursprungets och närvarons konstart.”

Konceptuellt – sätt att se, sätt att gripa

Filosofen Gilles Deleuze representerar i många stycken och på många skilda plan en ny referenspunkt såväl för forskning om arkitektur som ett nytt förhållningsätt till kritisk arkitektonisk aktivitet. Hans bestämning av den filosofiska aktiviteten gäller lika väl i hög grad för att också utveckla ett nödvändigt konceptuellt förhållningsätt inom arkitekturforskning. Filosofin är för Gilles Deleuze varken kontemplation, reflexion eller kommunikation, den är framförallt

den kritiska aktivitet, det tänkande, som skapar koncept, begreppsliga redskap att fånga nya insikter med.⁶

Arkitektur är också i grunden en konceptuell aktivitet som syftar till att forma arkitektoniska grepp om vår värld, hållpunkter för en fördjupad existentiell begriplighet och förståelse. Redan revolutionsarkitekten Louis Etienne Boullée hävdade i sina *Essäer över konsten* att konceptualiseringen av det tilltänkta verket, tankens konstruktioner eller den byggda tanken, är det som skiljer arkitektur från ren nyttopräglad byggnadsverksamhet. Men Deleuze vill å sin sida förbehålla konceptet det som danar den filosofiska aktiviteten och låter den konstnärliga handlingen snarare verka genom *percept*, det förnuftsmässigt varseblivna förståelsen, och *affekt*, det sinnligt omedelbart erfarna förnimmelsen.

Arkitekturforskningen syftar till teoretisk fördjupning av arkitekturbegreppet med direkt relevans för arkitekturprojektets koncipiering. Denna teoretiska fördjupning kan gälla våra grundläggande begrepp om arkitektur, lika väl som ett teoretiskt perspektiv på arkitektur från empiriskt underbyggda social- eller kulturvetenskapliga utgångspunkter. Det första kan sägas gälla arkitekturens *relativa autonomi*, dess inre och egna grundlagar, det andra dess *relativa socialitet*, det vill säga delaktighet som underbyggnad i sociala och kulturella utvecklingsförlopp.

Empirisk – det sakligt säkerställda underlaget

Arkitekturforskningen vill vara och är empirisk till själva sin natur i grundläggande arkitekturvetenskaplig mening. Den syftar till att fördjupa kunskapen om vad som byggs, i utvecklingsfrontens aktualitet, och belägga byggnadsverk av fundamental betydelse, bibringa kunskap om arkitekterna, om framträdande förhållningsätt och intentioner, kunskapen om byggnaderna i människors sinnen, om arkitekturverkets mening, innebörd, vikt och betydelse i social interaktion. Det byggda är arkitekturvetenskapens primära, exakta empiriska kunskapsobjekt, dess fakticitet. En till stora delar ännu oexploaterad tillgång för kulturkritisk, tolkande samhällsforskning och humaniora ryms i relationen mellan det faktiska verket och den föränderliga och relativa innebörd som tillskrivs detsamma i kulturella utvecklingsförlopp. Byggnadsverkets ställning i människors existentiella inre är å andra sidan dess mer svårtillgängliga, subjektivt grundade, sekundära och inexakta kunskapsobjekt. En tolkningens konst.

Byggnadsverk av skilda slag är bärare av värdefulla och betydande erfarenheter ur många skilda synvinklar, från tekniska till sociala och kulturella. De kan tas tillvara, sammanställas och underställas byggandets praktik. Arkitekturforskningen borde syfta till en kontinuerlig avspänning av innovationer, nya rön och landvinningar inom arkitekturutvecklingen och byggandets praktik. Det kan gälla arkitekturen i sig, dess tillkomstförlopp, eller villkoren för dess tillblivelse – t.ex. förhållandet mellan byggandets aktörer – och dess kontinuerliga omvandling.

Tolkande – hur och varför i det djupa perspektivet

Arkitekturforskningen borde ha tolkandets perspektiv som företräde med utgångspunkt i det fasta empiriska underlaget. Den utvecklar en kvalitativ analys av trender och utvecklingsförlopp och samtidigt en strukturellt-analytisk metodik tillämpad på byggnadsverket som går verket in på livet i alla dess arkitektoniska detaljer. Den strävar till att belysa relevansen för fundamentala hävdvunna gestaltningslagar. Den är proportionernas och rumsdispositionernas vetenskap och vill samtidigt påminna om de villkorliga och ständigt föränderliga kulturella betingelserna bakom dessa reglers giltighet och tillämpbarhet, i synnerhet i en värld stadd i allt snabbare förändring. Det filosofiska synsättet, särskilt präglad av en ekologisk grundsyn, har stor betydelse för tolkningen av de strukturella och symboliska dimensionerna i arkitekturbegreppet. Forskningen bör utmejsla orienteringspunkter, moraliska, etiska och estetiska hållpunkter i förhållningsätt till en arkitekturutveckling som förefaller allt mer kaotisk och osammanhängande, präglad av ny mångfald i en ny tidsålder. Arkitekturtolkningen blir ett oundgängligt redskap till överskridande förståelse och självinsikt i en värld som bryts mellan oöverskådligt kaos och beslående och hämmande tillrättalagd ordning.

Kritisk – hur och varför i det korta perspektivet

Om det tolkande perspektivet främst gäller långsiktiga och djupa förändringar i arkitekturens värld, idéhistorisk kontinuitet och diskontinuitet, så tillför arkitekturkritiken ett ständigt levande samtal om arkitekturens mer dagsaktuella och närliggande företeelser. Den kan bidra till att utveckla det nödvändiga offentliga samtalet om arkitektur som ett kulturfenomen, att odla en rik samhällelig arkitekturkultur, såväl bland professionella som bland lekmän, att genom

forskningsinformativa insatser möjliggöra en bred allmän samhällelig delaktighet i arkitekturens värden och kulturella uttrycksmedel. Arkitektur är också – både som forskning och praktik – i bästa mening en kulturkritisk aktivitet och handling.

Tematisk – strategiskt val av tillämpningsfält

Arkitekturforskningen är tematiskt orienterad. Den bygger på ett strategiskt urval av temata utifrån vilka arkitekturutvecklingen låter sig belysas, väl valda kritiska snitt genom ett överskådligt fält av verksamhet, såsom exempelvis tidigare begreppet boendegemenskap eller kollektivhus blev föremål för forskning som belyste för arkitekturteorin viktiga problemställningar vid sidan om ämnet som sådant. Numera kan det tematiska snarare handla om ekologiskt byggande, om kunskapssamhällets byggande, om modernismens idévärld eller morgondagens boende.

Samtidshistorisk – här och nu

Om filosofin är alla vetenskapers moder så är arkitekturhistorien arkitekturforskningens verkliga moder från vilket allt härstammar. Men arkitekturforskningens tidshorisont bör också fästas i större utsträckning vid samtidens arkitektur. Den bör då fästa blicken vid det ständigt föränderliga nuet och omedelbart bortom, för att blicka tillbaks på den närmast föregående moderna och klassiska arkitekturhistorien som mot en relief av sammanhang och relationer. Det ger oss ett perspektiv på såväl nutid som närliggande och avlägsen framtid.

Forskningen måste ur den närliggande historiens empiriska perspektiv, få distans och perspektiv på modernismens rumsbegrepp och världsbild, från det ideologikritiska till arkitekturens existentiella dimensioner för att återföra och pröva dessa insikter mot dagens situation.

Koncept, Program och Projekt – byggnadsverkets grundackord

Om koncept och projekt är arkitekturforskningens nyckelbegrepp så är byggnadens *program* det som länkar samman det konceptuella och det projektuala. Program i denna betydelse handlar självfallet om program i konventionell begränsad mening, om lokalytor och funktioner som skall tillgodoses. Men begreppet program skall också förstås i utvidgad mening, som ett operationaliserat koncept. Program-

met i utvidgad mening är det som byggnadsverket ger sig ut för att tolka och omsätta i arkitektoniska termer, dess uppdrag i en vidare betydelse, till exempel på vad sätt och med vilka arkitektoniska medel en museibyggnad skall underbygga och fördjupa konstupplevelsen. Programmet, det utförligt formulerade eller det underförstådda och latent, tillhör därför forskningens fundamentala begrepp utifrån vilket arkitekturverket låter sig analyseras i förhållande till dess upphovsmans intentioner och i förhållande till autentiska behov och begär i dess egentliga subjekt och nyttjare, platsens subjekt, det sociala och kulturella subjektet.

Internationell – i andra länder

Forskningen måste i allt högre utsträckning bedrivas på ett internationellt plan och i internationellt samarbete. Här finns mycket kunskap och referensprojekt att inhämta. Det ger möjlighet till att i förväg få en uppfattning av konsekvenserna av ett nytt byggnadsmaterial, ett tillvägagångsätt eller en experimentell ansats innan något liknande påbörjas i vårt omedelbart närliggande sammanhang. Arkitekturforskningen borde målmedvetet sträva mot att hämta hem och omsätta internationella skeenden i det regionala och nationella sammanhanget med bibehållen kritisk distans. Att frammana bilden av viktiga nya arkitekturvetenskapliga landvinningar på det internationella planet. Att peka på nya erfarenheter och insikter av hög relevans i all byggnadsverksamhet. Att upprätta, fördjupa och vidmakthålla en bred kontakt med forskningsmiljöer inom ämnesområdet i det alltmer aktiva internationella sammanhanget.

Incitativ, incitament till arkitektonisk förnyelse – att bringa i rörelse, att verka för förändring

Arkitekturforskningen måste jämsides med ambitionen att verka för en teoretisk fördjupning i det långa perspektivet samtidigt sträva till hög praxis- eller professionsrelevans och bred förankring i praktikens realiteter genom löpande kontakter med praktiker i undervisningssituationer såväl som i projekteringssituationer av innovativ och experimentell karaktär och kanske i synnerhet i tävlingssammanhang. Den bör verka *incitativt*, ge incitament till arkitektonisk förnyelse.

Arkitekturvetenskapens analys spänner över arkitekturprojektets tillkomstförlopp: från dess koncipiering, dess planering och projekteringsfas till dess långsiktiga och föränderliga nyttjande.

Den kan då biträda till förnyelse och omtolkning, bli framtidsorienterad med experimentet som en viktig metod. Ren kunskapsinhämtning är inte nog. Kunskapen skall också omsättas, tolkas, kritiskt granskas och implementeras i bygnadsverket. Först då lämnar forskningsprocessen, genom forskarens deltagande, ett verkligt bidrag till samhälls- och kulturutveckling, dess fullbordan sker i mötet med den praktiska verkligheten då viktiga steg till genuin förändring kan uppnås.

Arkitekturens yttersta mål och uppdrag är att bringa i rörelse. Att bokstavligen sätta sinnen i rörelse men också att gestalta förnyade kulturella synsätt och underbygga den befrielse som väntar i nya insikter. Detsamma borde gälla forskningen om arkitektur.

Resultat i verkligheten – *inget forskningens självändamål*

Forskningen är resultatorienterad i dubbel mening, den vill nå resultat som förmår att ge resultat i det verkliga livet, i praktikens värld. Den vill samtidigt också erkänna den inomvetenskapliga dimensionen, behovet av fri och ohämmad reflexion och begrundan. Den måste vinnlägga sig om att också nå ut med ny forskning och nya insikter genom forskningsinformation som kanske främst bygger på språket som redskap men i synnerhet också i kombination med visuella hjälpmedel och en övertygande och genomtänkt argumentation.

I arkitekturforskning såväl som i yrkets praktik gäller att det är arkitekturen *til syvende og sidst* som räknas, *c'est l'architecture qui compte*, då i den djupare betydelse som berör arkitekturens autentiska innebörd i människors sinnen – inte uteslutande det arkitektoniska objektet i sig självt.

Arkitektur tillskrivs det som gör sig påmint, som omedelbart och oförmedlat tränger sig in på oss, reser sig framför oss; som det som påbörjar och inviger, och som då också på det mest renodlade vis betecknar och avtecknar, som står yttrandet och avsändandet av budskap och betydelser nära: *så som ursprungets och närvarons konst*, snarare än representationens och effektsökeriets.⁷

Sten Gromark

Noter

1. Det omdömet förekom i ett tidigare utkast till den rapport om *Forskarutbildning på arkitekturområdet* formulerad av Europeiska Kommissionens Rådgivande Kommitté för utbildning på Arkitekturområdet som slutgiltigt antogs enhälligt av kommittén 11 juni 1999. Bryssel den 01.10.1999 MARKT/d8460/6/97-SV Orig. FR
2. Med tack till professor Halina Dunin-Woyseth som vid flera tillfällen inom Chalmers Arkitekturskola utförligt utvecklat detta synsätt.
3. Ett uttryck hämtat från Bengt Molander.
4. Professor Leslie Martin tillhör förgrundsgestalterna och de viktiga inspirationskällorna inom brittisk arkitekturforskning med fokus kring arkitekturforskningstidskriften *arq*.
5. Några utdrag av formuleringar ur EU FP5 *Cities of Tomorrow* programme text 1999.
6. Gilles Deleuze & Félix Guattari, 1991, *Qu'est-ce que la Philosophie?*, Paris, Les Éditions de Minuit, eng övers 1994, *What is philosophy?*, Verso, London
7. Daniel Payot, 1982, *Le Philosophe et l'Architecte*, p 206, förf's övers.